

ЧИ ВИКОНУЄ ВЛАДА КОМУНІКАТИВНІ ФУНКЦІЇ?

Фінклер Ю. Е.

ВСТУП

Війна Росії проти України лише довела постулат про те, що система сучасної влади може бути репрезентована у вигляді структури конкретних рішень як наслідків якихось аргументів на користь певної мотивації, що вона ризикує потрапити до сфери масово-комунікаційних інтересів. В цьому сенсі структура влади як соціального інституту виступає таким її станом, який віддзеркалює сутність інтересів, які представлені самою владою, без необхідності інтерпретувати в медіа і ці інтереси, і рішення влади, прийняті із врахування цих інтересів. Без пристосування до проблеми структури рішень влада як соціальний інститут не може здійснювати покладені на неї функції. Але ж і практика функціонування владних структур в Україні, і українська Конституція безпосередньо визначають структурні засади функціонування влади.

В Україні трансформаційні процеси, що їх започатковує і провадить влада, мають дуже специфічне соціальне тло. Чи не кожного українця віком понад двадцять років з дитинства вчили, що верховні вожді про все знають краще за нього. Тепер державні чинники оперують свідомістю громадян, стверджуючи, що і Президент, і парламент, і обласний керівник, і районний чи сільський голова апріорі знають про трансформаційні функції конкретного рівня влади більше за будь-кого і виконують їх краще за будь-кого. Погодимося, що за таких умов здійснювати реальні (а не для Заходу!) трансформаційні процеси складно.

Варто зауважити, що трансформаційна політика сучасної влади в Україні має суттєву розбіжність між декларативними та реальними принципами. Для значної частини українців багато декларованих прав і свобод, які стали результатом трансформаційних перетворень в суспільстві, не підкріплені економічно та організаційно – саме тому, що не відбулося суттєвої трансформації сутності самої влади.

1. Структурні особливості влади в Україні у контексті виконання владою комунікативних функцій

В заплутаній системі чинників, з яких складаються підвалини, сутність, внутрішня логіка панівних дій, вирізнімо три виміри структурних своєрідностей влади в Україні:

- 1) територіальні аспекти функціонування влади,
- 2) політична культура влади,
- 3) влада як інструмент трансформаційних процесів.

В контексті взаємозалежності влади та мас-медіа саме ці три аспекти і є, на нашу думку, сьогодні найбільш актуальними.

Перший вимір структурних особливостей влади в Україні – територіальні аспекти функціонування влади. В процесі функціонування влади територіальні проблеми набувають великого значення, адже реформування колишньої радянської системи влади і створення нової влади вже стали домінуючим елементом стримування як сепаратистських, так і федералістських настроїв у деяких регіонах, що проявилось у 2014 та у 2022 роках. Більше того, час від часу ці аспекти стають домінуючими у владній політиці – це відбувається тоді, коли владі необхідно на територіальному рівні «провести» обґрунтування загальноукраїнського важливого питання, тобто натиснути «згори». Від визначення і конкретизації форми територіального устрою України сьогодні залежить співвідношення між організацією влади в центрі і в регіонах, а – певною мірою – так само і всередині самих представників влади.

Адміністративно-територіальний поділ України є життєво важливим складником владного впливу на суспільство (дивимось у української дослідниці Ольги Стогової¹. Зміни цього поділу, що відбулись у 2020 році в тексті Закону України від 16 квітня 2020 року № 562-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад»², стали корисними чи важливими і в контексті структури влади в Україні. Можливо, вперше в історії незалежної України при реформуванні економічної та політичної системи українського суспільства було враховувати ефект можливих «контрреформ».

¹ Стогова О. Адміністративно-територіальний устрій в Україні: основні етапи становлення та їхні характеристики. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2019. Том 1. № 17. С. 221–232.

² Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-IX#Text>

Він актуалізується тоді, коли або самі реформи недостатньо підготовлені і не приживаються в суспільстві, або суспільство не є готовим до цих реформ. Відзначимо при цьому, що реформа територіальних особливостей влади 2020 року стала ключовою в системі змін державної влади в Україні.

Зреферуємо особливості територіальних аспектів влади в Україні в контексті традиційного поділу влади на три гілки – законодавчу, виконавчу, судову.

По-перше, законодавча влада. Територіальною основою Верховної Ради України є виборчий округ, який в переважній більшості випадків співпадає з територіально-адміністративною одиницею. Така територіальна організація виборів дає можливість представникам виконавчої влади відслідковувати хід виборів та впливати на нього – передусім, фінансово, організаційно та комунікативно. У свою чергу, сама Верховна Рада практично не ділить своєї влади з обласними і районними радами – тим самим політика Верховної Ради не виходить за межі лімітованої децентралізації, яка проявляється у деякому розширенні функцій і повноважень представницьких органів влади. Виникає очевидний конфлікт всередині різних представників однієї – законодавчої – владної гілки, пов'язаний з нерегульованими територіальними аспектами функціонування влади.

По-друге, виконавча влада. Оскільки завданням органів виконавчої влади є не тільки виконання законів, але й забезпечення умов нормального функціонування суспільства, територіальна організація цієї гілки влади набуває особливого значення. Крім традиційного адміністративно-територіального поділу держави, для потреб управління державними справами створюються інші, паралельні, територіальні одиниці зі специфічними статусами та системами управління: наприклад, військові оперативні командування, прикордонні підрозділи, структури з надзвичайних ситуацій, залізниці тощо. В умовах сучасної України адміністративно-територіальний поділ пристосовується до потреб здійснення виконавчої влади. Нинішній поділ України не відповідає потребам її соціально-владного розвитку та ефективного управління.

По-третє, судова влада. Мабуть, судова влада, як жодна з інших гілок, не повинна бути (передусім, її низові ланки) пов'язаною з адміністративною – з огляду на цю «прив'язку» надзвичайно складно уберегти незалежність судів від впливу місцевих органів виконавчої та законодавчої влади. Впливає необхідність мати для

судової влади свою систему територіальної організації за межами адміністративно-територіального устрою держави. Територіальний принцип впливає і повинен впливати на формування вищих судових інстанцій. Через представників різних регіонів в органах судової влади досягається розуміння як загальнодержавних, так і регіональних інтересів, які повинні бути підпорядковані законам України.

Отже, назрілі політико-правові реформи в Україні не мають стабільного не лише соціально-політичного, але й адміністративно-територіального (а це в умовах унітарної держави дуже важливо) підґрунтя. Річ у тім, що у суспільстві недостатньо організованими виглядають і ті сили, які підтримують виконавчу владу, і ті сили, які опонують їй. Для здійснення значних суспільних змін потрібні великі політичні сили, потужні громадські організації, здатні не лише номінально перемагати на парламентських виборах, але й *реально* завойовувати парламентську більшість (самостійно чи в коаліції), *відповідально* формувати уряд, нести *абсолютну* політичну відповідальність за стан справ у державі.

Для цього всього необхідно реформувати систему політичних партій та громадських об'єднань. Державне стимулювання регіоналізації партійно-політичної системи повинно супроводжуватися системою організаційної та матеріальної підтримки партій та інших структур залежно від їхнього реального внеску у вирішення загальнодержавних завдань.

Крім того, практика пріоритету виконавчої влади над законодавчою, особливо поширена після 2019 року, призвела до необхідності створити такий владний порядок, за якого представники розпорядчих та виконавчих органів не можуть виступати працівниками законодавчих органів: демократизація владного управління полягає в тому, що від законодавчої влади відстороняють тих, хто не є обраним, а виконує лише управлінську роботу за наймом³.

Проте і за таких умов (принаймні, ззовні) не реалізується ідея про парламент як про діючу корпорацію, яка приймає закони і слідує за їхнім виконанням. Виглядає на те, що по відношенню до апарата управління (попри те, що в ньому є і так звані «відповідальні працівники», тобто персони, які мають право приймати рішення і безпосередньо несуть відповідальність перед виборним органом або керівною особою) це положення не застосовується. Тут маються на увазі не ті працівники, які

³ Фінклер Ю. Українські реформи та медійні міркування. *Зб. наук. праць НДІ періодики. ЛННБ ім. В. Стефаника*. Львів, 2018. С. 137–145.

організують реалізацію якоїсь управлінської, технологічної функції, а парламентарі як представники народу, які повинні не лише приймати рішення, але й організувати їхню реалізацію – насамперед, за допомогою апарату управління. Тому реформам, які влада в Україні ініціює чи провадить «згори», потрібна ефективна підтримка «знизу», що в кінцевому результаті і визначить остаточно долю цих реформ. Водночас реформування системи владних структур не обумовлює радикальних змін нинішнього територіального поділу України – він цілком влаштовує сучасну владу в Україні.

Другий вимір структурних особливостей влади в Україні – політична культура влади. І до війни, і особливо під час війни влада в Україні зіткнулася з проблемами, які зумовлені цілою системою як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. Влада в Україні немає часу на розгортання прогресивного рівня розвитку. Держава Україна все ще поєднує в собі – як в цілісному просторовому вимірі соціального та комунікативного характеру – напрацювання різнопланових владних норм. Ускладнює процес такого владного напрацювання деформація класичної логічної схеми формування владних відносин: започатковуються технологічні зміни (засоби – методи – принципи), виходячи далі на наступну (і найголовнішу!) ланку – людину з її соціальними та професійними поведінковими діями, яка детермінує систему культури і наукових знань; а завершується цей складний логічний ряд владного напрацювання формуванням нових політичних та комунікативних засад системи влади (згадаймо Макса Вебера – наприклад, в книзі «Протестантська етика і дух капіталізму»⁴).

Одним із факторів, які суттєво впливають на зміст та форми інституціональних відносин в суспільстві, є політична культура, яка в будь-якому суспільстві відіграє суттєву роль. Наскільки досконалими та розгорнутими не були б механізми реалізації владою своїх владних повноважень, якими демократичними не були б політичні інститути, без врахування такого важливого фактору, як рівень політичної культури, на засадах якого діють всі вищеперераховані чинники політичної системи, цей складний процес розвою неможливий. Йдеться про те, що весь політичний процес реалізується людиною – суб'єктом політичної дії. Сформованість, вихованість, кваліфікованість цього суб'єкта завжди позначається

⁴ Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ : Наш формат, 2018. 216 с.

на результаті подібної дії. При універсальності засобів, механізмів, технологій об'єктів владного управління політична культура створює особливий, неповторний простір функціонування цієї системи. В цьому аспекті політична культура влади виступає засобом, який може вплинути безпосередньо на прискорення або ж, навпаки, на уповільнення трансформаційного поступу; політична культура безпосередньо пов'язана з категорією політичної діяльності влади. Можемо стверджувати, що політичній культурі влади в Україні належить пріоритетне (навіть порівняно з принципом політичної діяльності) місце в системі владної інституціоналізації.

Зміст владної дії найбільше залежить, на нашу думку, від рівня сформованості політичної культури суб'єкта, який реалізує цю діяльність. Влада є соціальним інститутом, тому суб'єкт влади визначається через переважно ціннісну та безпосередньо дієву функцію в контексті прийняття владного рішення. Місце і значущість владних рішень в структурі інституціоналізації влади визначається наближеністю, інтенсивністю та безпосередньою впливовістю на політичні процеси в державі. А якщо основною цінністю для влади виступає суб'єкт – народ, то наступною системою владних суб'єктів є відтворення конкретних владних дій, скерованих на досягнення конкретної мети.

Ось чому можемо вважати будь-які владні дії, що скеровані на вирішення кланових проблем, засобами реалізації політичної мети влади. Тому і міркуємо: в системі владної діяльності первинне місце відводиться суб'єктові, який через систему структури влади «продовжує» себе в інших суб'єктах влади, чим, власне, і вибудовує цілу низку важливих чинників владних дій. Через це проблема формування та функціонування політичної культури влади в Україні повинна бути сконцентрованою не на ідеології «виховання» певних політичних структур, владних кланів. Йдеться про відстоювання інтересів нації – адже саме нація виступає найвищим представником горизонтального зрізу взаємозв'язку владної діяльності та політичної культури.

Проблема функціонування влади в Україні як соціального інституту, розгортання трансформаційного поступу – це насамперед не активізація повсюдної політичної активності влади. Формування політичної культури соціальної дії влади як суб'єкта політичного процесу набуває гостроти і призводить до свого роду інтенсифікації суб'єктності політики. А в усьому цивілізованому світі суб'єктність політики носить назву «професійної діяльності». Таким чином,

феномен влади як соціального інституту та інструменту здійснення певної професійної діяльності вимагає більшої уваги до проблеми дослідження сучасних процесів, які відбуваються в Україні. В цьому сенсі актуалізується проблема влади як інструменту трансформаційних процесів, що мають місце в державі.

Третій вимір структурних особливостей влади в Україні – влада як інструмент трансформаційних процесів. Україна, на превеликий жаль, знаходиться нині на периферії нових цивілізаторських процесів, переживає внутрішні політичні кризи, перебуваючи у проміжному стані між демократичним та авторитарним шляхами розвитку. Свобода і різнобічний розвиток кожної особи можливі лише в демократично організованому суспільстві. Втім, схильність частини українців до авторитарності і примирення з явищами несправедливості робить демократію не більше, ніж необхідністю.

Якщо влада в Україні зможе відшукати свій – відповідний до історичних традицій і насущних життєвих потреб – шлях до демократії, то українська нація наблизить ідеї демократії до їхнього втілення. Для українського народу демократична ідея є близькою не лише в силу відображення в ній назрілих потреб сучасних суспільств, але й тому, що вона тісно переплітається з історією українського народу. Адже більшість громадських і політичних діячів, під впливом поглядів та владної діяльності яких впродовж минулих століть розвивалася суспільна думка в Україні, виступали за демократичний устрій держави.

Влада в Україні за умов комуністичного тоталітарного державного устрою існувала у специфічній формі номенклатури. Трансформаційні процеси, які мають місце і зараз, передбачають заміну типів політичної влади, створення більш відкритої влади, набагато вищої за своїм владним потенціалом від номенклатури. Умови сучасного розвитку влади наразі не відповідають традиційними уявленням про реальні трансформаційні процеси. Протиріччя між процесами трансформації влади в Україні та демократизацією реформ загострюються; таке становище є наслідком невизначеності навіть при спробі формулювання основних пріоритетів діяльності влади в Україні.

Основою правового суспільства, найважливішою метою якого і має бути трансформаційна політика влади, є дотримання інтересів та прав людини; проте ця проблема існуватиме навіть в найдемократичніших суспільствах. Нині в Україні практично немає законів, які регламентували б владу, влада не підлягає принципам

контрольованої легітимізації, а тому влада і виявляється практично невідзвітним соціальним інститутом. Український професор Віталій Ковальчук пише: «Україна, як суверенна держава, лише на шляху до становлення сучасної демократичної правової держави, яку неможливо уявити без розвиненого громадянського суспільства, основою якого є правосвідомий громадянин, який вихований на засадах конституційного патріотизму. Для якого такі конституційні цінності як гідність, свобода та справедливість стануть визначальним критерієм легітимності публічної влади. Однак в умовах демократичної трансформації конституційні цінності часто знехтують як вищі посадові особи держави, так і звичайні громадяни»⁵. Отже, суспільство оперує принципами свободи, сама свобода існує до того моменту, доки буде існувати демократичний розвиток суспільства, але ж сама демократія передбачає принцип правової легітимізації влади.

Існуючі обмеження демократичних принципів дають всі підстави для висновку про наявність у влади в Україні певних рис авторитарного політичного режиму:

по-перше, обмеженість кола осіб, які здійснюють реальну політичну владу;

по-друге, відокремленість абсолютної більшості народу від процесу здійснення влади;

по-третє, широкі законодавчі повноваження виконавчих органів влади (Президента та уряду);

по-четверте, звуженість принципу відкритості у діяльності органів влади;

по-п'яте, відсутність реальної відповідальності керівників органів влади за зміст та наслідки своєї професійної діяльності.

Можемо констатувати таку суперечність. Безумовними є, з одного боку, зміни в усіх сферах життя та певний запас демократичних цінностей в суспільному середовищі, а з іншого боку – наявні владні маніпулятивні характеристики, які не вписуються в рамці національного та світового поступу. Отже, йдеться про помітне відставання трансформаційних процесів в посттоталітарній Україні. Йдеться про те, що при здійсненні владою трансформаційних процесів маємо величезну кількість проблем, які роблять

⁵ Ковальчук Віталій. Легітимізація державної влади та громадська правосвідомість. *Незалежність України: права людини та національна безпека* : збірник матеріалів Першої міжнародної науково-практичної конференції. Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2021. С. 77.

Україну не лише об'єктом незрозумілих владних експериментів, але й плацдармом для облаштування чогось середнього між демократичним та якимось іншим владним устроєм. В контексті інституціонального статусу самої влади ця проблема виходить за межі абстрактної складової сучасної наукової дискусії та набуває відверто виражених ознак такої соціальної категорії, яка не може не враховувати, по-перше, фактору соціально-владних відносин в суспільстві, по-друге, комунікативного тла, на якому здійснюються владні повноваження.

2. Вплив сучасної форми державного правління в Україні на медійну практику

В соціології масової комунікації існують два феномени, які в контексті наших роздумів цілком коректно згадати: соціальне замовлення аудиторії та аудиторні очікування, на чому наголошує український дослідник Володимир Брадов⁶. Попри цілком певну розбіжність між цими явищами, очевидним є одне: будь-яка комунікативна система має орієнтуватись на те, *що* саме в кінцевому результаті від неї очікує споживач інформаційної продукції. Якщо врахувати яскраво виражений громадський характер такої комунікативної системи, чинником якої виступають мас-медіа, то в теоретичному розрізі ми неспростовно маємо справу з явищем згадуваної вже суспільної рефлексії.

Натомість в практиці функціонування мас-медіа України домінують зовсім інші елементи визначення інтересів тих, хто керує медіа. Розглянемо два з цих елементів: по-перше, тиск на найвищих посадових осіб держави, по-друге, нагальність в роботі медіа-представників – ці елементи, на нашу думку, проллють деяке світло на розгляд проблеми взаємин влади та мас-медіа.

Перший елемент визначення інтересів при здійсненні керівництва мас-медіа – тиск на найвищих посадових осіб держави, якому вони часто не можуть протидіяти. Відомими є приклади державного регулювання мас-медіа в Україні, зокрема, всілякої допомоги державним медіа. Навіть якщо зважити на істинну катастрофічність ситуації, подібного навряд чи можна було б

⁶ Брадов В. Контент ринку медій: фактори впливу. *Актуальні проблеми науки і освіти* : збірник матеріалів XXI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ. Маріуполь : МДУ. 2019. С. 145–146.

очікувати від керівництва *реально демократичної* держави, хоча в самій Україні:

по-перше, левова частка медіа-представників є недержавними (некомунальними);

по-друге, автономно працює законодавчий орган, який і повинен вирішувати законодавче ж врегулювання проблем – в тому числі і у мас-медіа;

по-третє, чинники державних структур, які самі часто-густо порушують законодавство в інформаційній галузі, призначаються не без участі Президента.

Другий елемент визначення інтересів при здійсненні керівництва мас-медіа – нагальність в роботі медіа-представників, які воліють на практиці дотримуватись принципу: а що можна дати аудиторії в цю мить. Звернемо увагу на різницю між тим, чого аудиторія очікує, і тим, що аудиторії дають. Не хотілося б і далі провадити міркування в політичному річизці, але зробити це примушує сама вітчизняна комунікативна практика. Додам – із превеликим жалем, адже не можна не зауважити, що, говорячи, з одного боку, про очікування, а з іншого, про рознарядку, ми проводимо кордон між ринком та ідеологічним замовленням. Останнє панує і зараз: згадаємо партійну коаліційність комунікативних структур, роботу на «п'яту колонну» тощо. Де вже тут до вивчення очікувань аудиторії!

Інформаційна концепція української нації не поділяє традиційно суспільство ні на особливу активну меншість, ані на пасивну перегнійну більшість. І тільки тому, що у суспільстві, де є раз і назавжди визначеною владою меншість і більшість, але немає демократичності самої влади, там починається влада більшовицька.

Подібна обставина не лише породжує важливість творення та захисту власного інформаційного простору, кращого використання комунікативного чинника консолідації влади та нації, формування засад дійсно національнотворчої влади. Це насамперед диктує два актуальних загальнонаціональних (унітарних, а не регіональних) завдання.

По-перше, актуалізується проблема відродження соціальних механізмів ефективного формування влади як ядра нації, як основи консолідації та розвитку держави.

По-друге, державотворчого статусу набуває завдання підвищення комунікативної мобільності самої влади як універсального чинника нації, який уособлює соціальну активність українського народу.

Владна дотичність до суспільних процесів вимагає відрізнити елітарність (вираження суб'єктивних якостей) та статусно-посадовий рівень (об'єктивні якості). Людина посідає в суспільстві одну з цих двох посадових якостей завдяки саме владі. Очевидно, що назріває потреба комплексного підходу до критеріїв влади з точки зору загальнолюдських та національних вартостей. Українська меритократія як презентація у структурах влади достойних осіб враховує безліч новітніх українських реалій.

Стосунки між владою та мас-медіа не бувають простими в жодному суспільстві. Однак сучасні українські реалії ускладнюють ситуацію тим, що мас-медіа в Україні ніяк не можуть звільнитися від радянського надбання державної – читаймо, владної – медійної діяльності.

Навіть за роки української незалежності значна кількість медіа-представників в Україні перебуває в державній власності. Водночас можна говорити про те, що сформувалися мас-медіа, які формально є недержавними (читаймо, недержавними), але належать потужним політичним та економічним кланам; тож – за специфічних українських умов – їх так само можна вважати якщо не державними, то продержавними.

Коло, на жаль, замкнулося. Втім, проблема владно-медійних стосунків полягає не в тому, що медіа-представник належить комусь. Констатуємо – на тлі владно-медійних дій – той факт, що журналісти сприймаються державними і продержавними чинниками як знаряддя політичної боротьби за владу.

Проблема сучасної форми державного правління в Україні, відверто кажучи, не є пріоритетною для окреслення ознак сучасних мас-медіа. Але – будемо щирими – без аналізу цього питання ми не зможемо схарактеризувати повною мірою мас-медіа у їхніх стосунках із чинниками сучасної форми державного правління, в контексті якого насамперед влада виступає апологетом інституціональних характеристик.

Говорячи про сучасну форму державного правління в Україні, варто звернутися до політологічної науки. На різних етапах суспільного розвитку основним джерелом напруги у стосунках між ревнителами розмаїтих теорій форм державного правління були дві складові державного правління:

по-перше, демократичність – недемократичність соціальних інститутів суспільства;

по-друге, пріоритет правління законів чи людей.

Перший складник державного правління: проблема недемократичності – демократичності соціальних інститутів суспільства. Часто на практиці недемократичні форми організації соціальних інститутів були ближче до античного розуміння демократії, ніж ті, які носили назву демократій в різні епохи при різних політичних системах.

Другий складник державного правління: пріоритет правління законів чи людей. Згідно з цим складником, не лише воля більшості, але й навіть воля всіх членів суспільства не може співпадати із загальною волею. Тобто, адаптуючи це твердження до проблеми функціонування в суспільстві соціальних інтересів, що її детальніше було розглянуто нами у третьому розділі дослідження, можемо стверджувати, що соціальні інтереси як суб'єкти кінцевої мети функціонування влади беруть гору над думкою більшості членів суспільства. За авторами принципу пріоритету законів, а не людей, влада більшості є коректною тоді, коли різні позиції в суспільстві розподіляються за однозначною схемою і мають невеликий розкид. Тобто йдеться про те, що в суспільстві повинен бути значний ступінь взаємної довіри, взаємного розуміння, за якого більшість і меншість (маємо на увазі не лише парламентські групи, а й цілі суспільні кластери) опонують одна іншій не в агресивній формі.

Однак в політичній системі з відверто наявними протиріччями і потенційно ворожими кластерами соціумів практично всі рішення сприймаються як дуже серйозні наміри. Річ у тім, що в такій політичній системі відверта влада більшості ставить під загрозу цільність і благополуччя політичної системи суспільства (дивимось у «блискучого голландця», як його називають колеги, Аренда Лейпхарта в прекрасній праці «Парламент проти президентського уряду»⁷).

А тому констатуємо наявну строкатість, яка вирізняє сьогодні кардинально різні підходи до визначення форм державного правління. При цьому всю цю типологічно-видову пістрявість ми можемо концентрувати у двох підходах, які, на нашу думку, увібрали в себе найбільш характерні риси розповсюджених в теоріях та актуальних на практиці основних характеристик форм державного правління.

При визначенні цих підходів стосовно України ми керувалися двома засадничими принципами поділу:

⁷ Lijphart Arend (2010). *Parliamentary Versus Presidential Government*. Oxford University Press. 270 p.

по-перше, типологічним,
по-друге, історичним.

Типологічність має на меті охопити максимально наявну палітру теоретичних та утилітарних складових поняття форми державного правління. Історичність передбачає аспект спадковості ідей у їхньому розвитку.

Вітчизняний досвід державного управління свідчить про надзвичайну важливість створення комунікативної системи і відповідної бази її функціонування, які б забезпечували керівні структури країни та регіонів повною, об'єктивною і актуальною інформацією. Це є вкрай необхідним для компетентного і всебічно зваженого підходу до підготовки і прийняття рішення будь-якого рівня.

Перемога Володимира Зеленського на виборах Президента у 2018 році внесла певну напругу в українське суспільство, яка була безпосередньо пов'язана з комунікативним забезпеченням і суспільства в цілому, і самих новітніх органів влади зокрема. Але найбільше страждали регіони: відсутність незаангажованих спеціалізованих офіційних аналітичних служб з тверезим поглядом, з оцінкою реального стану справ на конкретному територіальному рівні і чіткими рекомендаціями сприяє прийняттю неякісних владних рішень. Склалася ситуація, за якою постала проблема створення системи якісного комунікативного обслуговування органів влади – і в центрі, і на рівні регіонів. В цій системі повинна знайти своє відображення структура самих органів влади як соціального інституту.

Україна належить до такої категорії країн, в якій влада відіграє вирішальну роль у діяльності та позиції мас-медіа. Структура сучасної влади відтворює структуру владних мас-медіа – причому подібне відтворення відбувається за абсолютною схемою. Це, власне, і є олігархічною моделлю мас-медіа.

Коли я вперше ознайомився з думками колег про те, що мас-медіа України можна віднести до олігархічної моделі побудови засобів масової комунікації, то – буду відвертим – не погодився з цією тезою. Адже олігархічними можна було вважати недержавні засоби масової комунікації – і за структурою, і за змістом. А як бути із мас-медіа, які контролюються місцевою владою?

Проте спочатку – про олігархію мас-медіа. За трактуванням української дослідниці Зої Калініченко, олігархією можна вважати політичне та економічне панування невеликої групи людей, а також

саму правлячу групу країни, що є ключовим чинником системної корупції. Дослідниця зазначає, що основними методами панування олігархії є особисті унії, довготривалі зв'язки і система участі⁸. Розширимо контекст дефініції: зокрема, участі у мас-медіа.

Втім, говорити про цілковитий олігархічний характер владних мас-медіа ми не можемо, оскільки, за великим рахунком, олігархія є явищем, обмеженим у просторі. Влада ж як соціальний інститут є розгалуженою системою спроможності здійснювати певну волю. А подібне є притаманним феномену корпоративності.

Отже, стан сучасних провладних мас-медіа вийшов за межі тривіального олігархічного спрямування. Корпоративність владних мас-медіа пояснюється декількома обставинами:

- по-перше, розпорошеність самої влади,
- по-друге, розпорошеність самих владних мас-медіа,
- по-третє, розпорошеність лідерів всередині кожної з гілок влади.

Однак всередині *структури* влади корпоративність все-таки *владних* мас-медіа проглядається цілком прозоро.

Натомість,= поліархія мас-медіа використовує інші прикладні категорії. Поліархічна модель керівництва мас-медіа дещо наближена до форм демократичного управління, однак відрізняється від них жорстким поділом за принципом «свій – чужий». Особливо слід виділити соціальну категоризацію: визначення і систематизацію владою можливої аудиторії, розподіл ознак і визначень, завдяки чому владні представники, що підпадають під характеристику поліархічних, отримують місце в тій системі класифікаційних ознак, яка є зрозумілою вже визначеній аудиторії. В цьому контексті і з'являється ознака комунікативного розподілу на «своїх – чужих» (дивимось у українського академіка Юрія Шепеля⁹).

Будь-яка криза спричиняє перерозподіл ареалу впливу на суспільство і зміни в орієнтаціях «свій – чужий». Подібний замкнутий режим цілковито пасує до замкнутого суспільства. Але ж в Україні такого суспільства немає вже понад тридцять років! Звідси – наявний комунікативний конфлікт, коріння якого лежать в

⁸ Калініченко Зоя. Олігархія як основа системної корупції в країні. *Проблеми та перспективи сучасного розвитку фінансів, обліку та банківської діяльності* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро, 23 березня 2020 р. Університет імені Альфреда Нобеля. С. 43–46.

⁹ Шепель Ю. Щодо опису дихотомії «свій – чужий» із позиції структури мовної свідомості. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 32 (71). № 2. Ч. 1. 2021. С. 249–255.

площині паралелізму структури влади і структури владних мас-медіа в Україні. За великим рахунком, будь-яка влада є замкнутою, вона воліє вузького тлумачення моделі «свій – чужий» і породжує замкнуту власну комунікативну систему.

Отже, підсумовуючи наведені вище думки, дійдемо деяких висновків. Підіб'ємо їх стисло.

По-перше, сучасна влада в Україні є олігархічно-поліархічною.

По-друге, сучасні мас-медіа в Україні репродукують міфи, відштовхуючи гуманістичну риторику.

По-третє, влада в Україні використовує мас-медіа, аби виправдовувати власні вчинки.

По-четверте, мас-медіа впливають на владу в Україні, використовуючи власні владні функції.

По-п'яте, між владою та мас-медіа існує безпосередній зв'язок, що впливає з корпоративного характеру владних мас-медіа.

Йдеться про демонстративну, підкреслену неповагу влади до принципів та канонів, які є притаманними цивілізованому суспільству. Ось чому можемо засвідчити не лише дуалістичний характер мас-медіа як феномена взагалі. Мається на увазі однозначність дій влади (внутрішній варіант поведінки) при дуалізмі владних мас-медіа (поведінка на експорт). Більше того, абсурдність – нерідкий гість у діяльності владних мас-медіа, яку спостерігаємо у рамках від цілковитої запопадливості до неприхованої цензури, – тим більше артикулюється в суспільстві, чим більше закріплюється розкутість мас-медіа недержавних.

Отже, мас-медіа, які контролюються владою, заганяють цю владу і саму себе у глухий кут, що означає (а це об'єктивний розвиток мас-медіа) певну розгубленість влади та її медіа. Натомість постає роль мас-медіа недержавних, які, як ми вже визначили, є переважно олігархічними. Ось це становить нову, окрему, надзвичайно цікаву проблему, яка буде детальніше розглянута далі в цьому розділі.

Родзинка, втім, полягає ось в чому. Платон Афінський олігархію трактував як «незаконну владу небагатьох»¹⁰.

Окреслення комунікативних функцій влади – справа досить складна. За згадуваним вже Максом Вебером, безпосередня демократія на практиці реалізується в невеличких політичних

¹⁰ Платон Афінський. Політичний енциклопедичний словник. Київ : Генеза, 1997. С. 253–254.

спільнотах¹¹. І сучасна Україна не є винятком: у нас проблема легітимізації влади не знімається з порядку денного. Цьому є дві причини.

По-перше, тому, що народ тут довіряє репрезентацію і захист власних інтересів владі, яку обирає, – при цьому легітимність тих, хто є обраним, піддається сумніву, якщо суспільна свідомість через мас-медіа буде сформована відповідним чином.

По-друге, джерела легітимізації влади самі можуть змінитися.

Отже, влада не володіє ознаками абсолютної незмінності. Тим більше, що тлом функціонування суспільної свідомості по відношенню до цієї влади виступають саме мас-медіа.

І все ж, ми можемо виокремити дві характеристики комунікативних функцій влади. Маємо на увазі зовнішню та внутрішню характеристики.

Перша комунікативна функція влади – зовнішня. Сутність її полягає в тому, що влада в своїх комунікативних намаганнях будь-якою ціною силкується виправдати власні дії. Суспільна свідомість підлягає систематизованій масованій атаці з боку владних мас-медіа (дивимось у української дослідниці Лесі Зайко¹²).

Друга комунікативна функція влади – внутрішня. Сутність її полягає в тому, що влада з метою задоволення своїх комунікативних потреб, а також для організації владної діяльності використовує прес-служби, а це слугує здійсненню нею цілеспрямованого впливу на аудиторію та формування суспільної свідомості.

3. Влада як фактор тиску на мас-медіа

Розуміння мас-медіа як соціального інституту вимагає розглядати їх на тлі об'єктивного аналізу стану цілісного суспільного організму. При цьому взаємодія медіа-представників розуміється як в процесі розвитку, так і в процесі поточного функціонування. Основними учасниками цих процесів є:

по-перше, самі соціальні інститути, які створюють правове та соціокультурне поле для функціонування мас-медіа та забезпечують їхню життєдіяльність;

¹¹ Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ : Наш формат, 2018. 216 с.

¹² Зайко Л. Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. Одеса, 2016. Вип. 14. С. 36–39.

по-друге, журналіст або журналістський колектив як суб'єкт спеціалізованої діяльності з виробництва соціальної інформації, яка передається за допомогою мас-медіа;

по-третє, аудиторія, на яку розрахована діяльність мас-медіа.

Слід підкреслити, говорячи про журналіста або журналістський колектив, що в контексті їхньої участі у процесі взаємодії йдеться про виробництво інформації соціального забарвлення у дуже широкому контексті, який включає не лише вибір теми, обробку фактичного матеріалу, але й організаційну роботу зі збору та оприлюднення соціально важливої інформації.

Українські медіа-представники можуть розглядатись як один із п'яти чинників виконання мас-медіа владних функцій. Маються на увазі такі чинники: фактор формування типу поведінки читацької аудиторії, інструмент досягнення конкретних цілей, інструмент використання конкретних засобів з метою їх апробації в конкретній ситуації, детектор відносин між засновником (видавцем) і творчим колективом, регулятор розподілу акцентів.

Перший чинник виконання мас-медіа владних функцій – фактор формування типу поведінки аудиторії, який ґрунтується на можливості зміни у цій поведінці. Звернемо увагу на обов'язкову присутність в когорті атрибутів фактору маніпуляції, хоча, якщо продовжувати далі, то можна самого себе загнати у глухий кут: а маніпулювання чим присутнє у медіа-представниках сьогоденної України – суспільної свідомості в цілому, аудиторією в межах соціального кластеру, владою в опозиційних виданнях чи опозицією у владних?..

Другий чинник виконання мас-медіа владних функцій – інструментарій досягнення конкретних цілей, навіть, можливо, і тимчасових. Політика тут, до речі, буває присутньою якнайменше: тут замішані гроші, гранти, реклама... Дивно, чому до цього часу владні атрибути мас-медіа часто відносять до розряду телеологічних (зокрема, телеологічними вважають такі владні принципи, які призводять до досягнення конкретної проміжної мети, водночас застосовуючи і славнозвісний «виховний детермінізм»).

Третій чинник виконання мас-медіа владних функцій – можливість використання конкретних способів апробації власних дій в конкретній ситуації (мовній, економічній, етнічній, скільки їх ще є у нас, цих ситуацій...). Небезпечною може вийти реальність, коли комунікативні конгломерації, в основі яких лежать корпоративні (наприклад, газета + радіо + телебачення в руках

одних власників – і не конче це має бути не держава), ситуаційні (тимчасова скоординована інформаційна коаліція внутрішнього і зовнішнього кореспондування), творчі (превалюють конкретні жанри чи комунікативні напрямки) аспекти. І – жадоба нашої аудиторії до максималізму, про що прекрасно пише українська дослідниця Віра Додонова¹³.

Четвертий чинник виконання мас-медіа владних функцій – мас-медіа стають детектором відносин між засновником (видавцем) та творчим колективом. З одного боку, мас-медіа отримали тепер свободу для своєї діяльності, з іншого боку, потерпають від обмеження ресурсів для свого існування. Ми стаємо свідками досить частій зміни засновників або видавців того чи іншого медіа-представника України. Звідси – часті пертурбації в системі мас-медіа України, зміна орієнтацій, стратегій, поглядів окремих газет.

П'ятий чинник виконання мас-медіа владних функцій – мас-медіа володіють спроможністю не лише розставляти наголоси у конфліктних ситуаціях, але й регулювати розподіл акцентів. Є безумовний сенс виокремлювати типи медіа-представників – насамперед в сенсі їхньої належності (державні – недержавні), хоча наразі це справа безнадійна. Стосовно виконавців (журналістів): в рамках Міжнародної наукової конференції «Між хутором і світом: культурницька місія Пантелеймона Куліша» (Суми, вересень 2019 року) нам вже доводилось розповідати про жалюгідно-принизливу ситуацію в деяких районних газетах Львівської області, працівників яких активно «запрошують» до штату державних районних адміністрацій (читаймо: журналістам пропонують стати державними службовцями, прийняти присягу і почати виконувати не свої професійні обов'язки, а вимоги Закону України «Про державну службу»)¹⁴.

Отже, маємо п'ять яскраво виражених чинників владних функцій мас-медіа України, назвемо їх (за згадуваністю в тексті) біхевіористичними, цільовими, ситуативними, структуралістичними

¹³ Додонова Віра. Популізм і постправда як складові виборчого процесу в Україні. *Київські філософські студії* : матеріали наукової конференції 16–17 травня 2019 року. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019. С. 355–361.

¹⁴ Фінклер Ю. Прев'ю соціологічного дослідження «Особливості побудови моделі впровадження соціально-комунікаційних інновацій». *Між хутором і світом: культурницька місія Пантелеймона Куліша* : матеріали Міжнародної наукової конференції. Сумський державний університет. Суми, 2019. С. 97–10.

та конфліктними. Врахування цих функцій в практиці обігу мас-медіа в сучасному українському суспільстві дозволить ґрунтовніше проаналізувати явище дзеркально протилежне – ті владні функції, які є притаманними сучасним мас-медіа.

Однією з проблем сучасних мас-медіа України є відсутність чітких ринкових підвалин для діяльності медіа-представників. Не вивчаються ринок, аудиторія, її запити і потреби. Натомість владою нічого не робиться для того, аби реально фінансово допомогти неупередженому виробникові інформаційного продукту. Йдеться про нагальну потребу функціонування мас-медіа у західному, проринковому, виключно прагматичному контексті роботи з інформацією – у такому інформаційному середовищі, де і близько не було б натяків на планові показники, дзвінки згори та темники.

У боротьбі за відстоювання та лобіювання розмаїтих інтересів забувається «незначне» – аудиторія. Нею нехтують всі – і засновники, і видавці, і політики, і бюрократи. Аудиторію гвалтують, підсовуючи їй воістину третьосортний за змістом, справді неохайний за оформленням, де-факто недбалий з огляду мови й редакційного чи режисерського оздоблення інформаційний продукт. Проте найбільш прикрим є те, що в Україні ніхто не вивчає *ось цю* аудиторію, не аналізує її кластерний склад, не досліджує смаки – насамперед це стосується тих, хто свої критичні зауваження перетворює на вимоги заборонити, закріпити, лімітувати і скерувати...

Роль і характер діяльності у всіх учасників медійного процесу далеко не однакові. Адже функції вищезазначених соціальних інститутів значно ширші, ніж, скажімо, створення законодавчої бази України для мас-медіа, – це функції соціального управління взагалі. З іншого боку, для переважної більшості аудиторії ознайомлення з виступами мас-медіа не є професійною, а отже, і постійною необхідністю, – значить, аудиторні ознаки є однією із складових, що характеризують суспільство в цілому.

Найбільше функціональне навантаження припадає на журналіста – він і лише він є професіоналом, інформування і аналіз являють собою його основне соціальне та фахове призначення. Журналіст намагається впливати на аудиторію з врахуванням її інформаційних інтересів, які є часткою інтересів загально-соціальних. Ті зміни, які при цьому відбуваються – здебільшого у свідомості та поведінці аудиторії – безумовно впливають на стан і розвиток суспільства в цілому. Вони змінюють його потреби і

впливають тим самим на завдання, які стоять перед соціальними інститутами – в тому числі і на ті завдання, які стоять перед мас-медіа.

Таким чином, процес впливу мас-медіа на аудиторію не закінчується власне на аудиторії, а здійснює новий цикл, робить аудиторію співучасником і суб'єктом процесу управління соціальними інститутами. Новий цикл процесу здійснюється зі зміненими потребами, на які орієнтована і діяльність інститутів управління, а саме вони формують умови для діяльності та функціонування в суспільстві мас-медіа – і так далі.

Мас-медіа можна трактувати якісно; в гносеологічному розумінні це є можливість для повідомлення, а в прикладному – організація та впорядкованість явища функціонування медіа в суспільстві. Відбувається такий процес: суспільство, яке має потреби в мас-медіа, створює соціальні інститути, які постачають йому інформацію; з іншого боку, соціальні інститути використовують силу комунікативного впливу на суспільство, адже вони входять до системи органів управління. Однак в процесі суспільного функціонування мас-медіа існує інший напрямок впливу мас-медіа на суспільство, який констатує існування руху, пов'язаного з інтересами аудиторії як підсистеми суспільства. Йдеться про зворотній зв'язок, при якому аудиторія жадає задоволення своїх потреб. При цьому аудиторія керується двома мотивами: по-перше, бажанням читати, дивитися, слухати, по-друге, відчуттями впливу на діяльність соціальних інститутів. Таким шляхом – через мас-медіа – аудиторія впливає на потреби суспільства та сприяє появі нових соціальних інтересів.

Діяльність мас-медіа передбачає застосування впливу на аудиторію. Кожен із учасників медійної діяльності обов'язково є або об'єктом, або суб'єктом, або засобом впливу – при цьому учасники ці не втрачають своєї якісної визначеності. Однак не слід забувати про те, що завжди в центрі уваги аудиторії, головним виконавцем будь-якого медійного процесу є журналіст.

Визначимо деякі аспекти соціальної ролі журналіста.

Перший аспект соціальної ролі журналіста – аудиторний вплив. Тут журналіст може виступати:

по-перше, як засіб: якщо аудиторію, яка діє в ім'я задоволення власних інтересів, вважати суб'єктом управління, а мас-медіа, в яких працює журналіст, – нагодою впливу на соціальні інститути;

по-друге, як об'єкт: якщо аудиторія адресує свої вимоги безпосередньо журналістові і чекає від нього відповідних комунікативних дій;

по-третє, як суб'єкт: якщо журналіст використовує мас-медіа задля оприлюднення власної точки зору з приводу діяльності соціальних інститутів.

Другий аспект соціальної ролі журналіста – інституціональний вплив. Тут журналіст може виступати:

по-перше, засобом діяльності управління: коли суспільство задля задоволення своїх потреб у політичній інформації соціального забарвлення вибирає конкретні види медійної діяльності;

по-друге, об'єктом управління: коли суспільство за допомогою соціальних інститутів, які є лише засобом впливу, формують позицію журналіста;

по-третє, суб'єктом управління: коли журналіст розглядається як суб'єкт діяльності з виробництва інформації.

Враховуючи, таким чином, що журналіст добре повинен знати потреби суспільства у соціально значущій інформації, слід чітко уявити, що отримати таку інформацію журналістові досить непросто. Йдеться про велику кількість фінансових, організаційних, юридичних аспектів в стосунках «влада – мас-медіа – аудиторія – журналіст».

Багато складних проблем включає в себе поняття соціальної ролі журналіста при здійсненні мас-медіа своїх функцій. Цю роль неможливо вивчити повністю, якщо не застосувати понятійного апарату досліджень медійних процесів. Сьогодні можна чітко виділити такі комунікативні складові частини журналістської творчості:

по-перше, визначення соціальних критеріїв вибору інформації;

по-друге, формулювання вимог, що висуваються до змісту, структури, періодичності подачі споживачем інформаційної продукції;

по-третє, типізація форми подачі інформації.

Створення чіткої системи мас-медіа в Україні та кроки, скеровані на вдосконалення цієї системи, носять характер типового соціального перетворення, являючи собою певну особливу, специфічну форму соціального устрою. Характеристика якісних та кількісних показників мас-медіа у державі дає нам підставу для того, аби сміливо твердити саме про наявність такої системи.

Мас-медіа як форма соціальних перетворень характеризується не загальнофункціональними проблемами, а специфічними завданнями соціального характеру. Журналіст як учасник медійного процесу сам стає соціальним фактором – в той самий час він виконує завдання суспільного характеру. Цей феномен і проявляється у характеристиках сучасних мас-медіа як групи тиску:

по-перше, знати і враховувати закономірності функціонування і розвитку суспільства;

по-друге, знати і враховувати потреби суспільства у соціальній інформації;

по-третє, не виходити за рамці правового поля діяльності мас-медіа;

по-четверте, знати і враховувати місце та особливості статусу мас-медіа в системі інших соціальних інститутів;

по-п'яте, знати структуру сучасних мас-медіа України;

по-шосте, знати як реально, так і потенційну аудиторію мас-медіа, інтереси і сподівання цієї аудиторії.

Як бачимо, ці фактори носять яскраво виражений соціальний характер. Для конкретизації місця журналіста в системі сучасних мас-медіа необхідно більш детально розглянути виключно соціальні проблеми сучасних медіа України. Що ж, це стане наступним кроком нашого наукового інтересу.

ВИСНОВКИ

Владно-медійні стосунки перетворюються на комунікативний супровід владних дій. Основні аспекти цих дій зосереджено на вирішенні проблем боротьби за владу, а не на розвитку мас-медіа, їхньому авторитеті. Тому владно-медійна діяльність, що відбувається в подібному контексті, закінчується неадекватними результатами як для самих медіа-представників, так і для тих, хто – як правило, під тиском влади – вкладав в них свої гроші.

На жаль, ми мусимо констатувати, що і з боку влади в Україні, і з боку нових ділових та політичних чинників (яких нерідко ототожнюють з елітою) немає розуміння того, що українському суспільству потрібні такі недержавні, позавладні мас-медіа, які інформують, аналізують, створюють громадську опінію, але в жодному разі не обмежуються тільки захистом владних чи інших інтересів. Українське суспільство потерпає від системної владної поруки. На жаль, мас-медіа по-українськи виступають прапорноносцями владних проєктів – є мало медіа-представників, які

допомагають суспільству зрозуміти, що ж відбувається в Україні насправді.

Невладні мас-медіа починаються з невідного підпорядкування журналіста, який в них працює. Втім, владна незаангажованість – це постійна боротьба: за невідданість треба боротися. І в основі владно-медійних стосунків як таких, що є сегментами у відносинах влади і мас-медіа, для рівноправності владних медіа та комунікативних характеристик влади на чільне місце виходять два фактори: фаховість журналіста та економічна невідпорядкованість видання. Друге в умовах функціонування мас-медіа України можна вважати утопією.

Інформація і свобода є невіддільними. Втім, маємо невіддільність лише господарювання владних та провідних мас-медіа. Подібний стан речей уможливлено тому, що провідною функцією діяльності сучасних мас-медіа України є маніпулювання – система впливу на аудиторію. Втілюючи цю систему в практику медійної діяльності, влада і провідні чинники, які оперують мас-медіа, вносять у суспільство далеко не позитивний заряд аудиторної налаштованості.

АНОТАЦІЯ

Сучасна українська комунікативістика вийшла далеко за рамки оцінки функціонування мас-медіа тільки як учасника масово-інформаційних процесів. Все більшої актуальності набуває потреба наукового осмислення феномену комунікативних технологій, які примушують фундаментальним чином змінити філософію наукового підходу до аналізу функціональних характеристик мас-медіа.

Комунікативно-технологічне спрямування медійної практики націлює комунікативістів на детальний аналіз таких характеристик мас-медіа, які призводять до модифікації змістових чинників подій, породжують ілюзії так званої «об'єктивності» або, навпаки, спрощення реальної значущості того, про що повідомляється. Комунікативно-технологічне спрямування медійної діяльності спричиняє класифікаційні пертурбації та зміни категоріальних характеристик всередині самих мас-медіа – йдеться про набуття мас-медіа статусу соціального інституту. У контексті інституціоналізації мас-медіа взаємини мас-медіа з владою, яка вже оформлена як соціальний інститут, але не оперує самостійними комунікативними спроможностями, переростають на гостру проблему комунікативістики.

У статті розглядаються ключові аспекти публічного функціонування влади – а надто, її комунікативні потенції. Крізь призму структурних особливостей влади в Україні у контексті виконання владою комунікативних функцій аналізу піддаються елементи впливу сучасної форми державного правління в Україні на медійну практику та робиться висновок про те, що влада виступає фактором тиску на мас-медіа, що не сприяє демократизації інституціоналізації суспільного простору України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брадов В. Контент ринку медій: фактори впливу. *Актуальні проблеми науки і освіти : збірник матеріалів XXI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ*. Маріуполь : МДУ. 2019. 262 с.

2. Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ : Наш формат, 2018. 216 с.

3. Додонова Віра. Популізм і постправда як складові виборчого процесу в Україні. Київські філософські студії. *Матеріали наукової конференції 16–17 травня 2019 року*. Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019. 422 с.

4. Зайко Л. Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. Одеса, 2016. Вип. 14. С. 36–39.

5. Калініченко Зоя. Олігархія як основа системної корупції в країні. Проблеми та перспективи сучасного розвитку фінансів, обліку та банківської діяльності : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро, 23 березня 2020 р. Університет імені Альфреда Нобеля. 240 с.

6. Ковальчук Віталій. Легітимізація державної влади та громадська правосвідомість. *Незалежність України: права людини та національна безпека* : збірник матеріалів Першої міжнародної науково-практичної конференції. Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2021. С. 71–79.

7. Платон Афіїнський. *Політичний енциклопедичний словник*. Київ : Генеза, 1997. С. 253–254.

8. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-IX#Text>.

9. Стогова О. Адміністративно-територіальний устрій в Україні: основні етапи становлення та їхні характеристики. *Сучасне*

суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. 2019. Том 1. № 17. С. 221–232.

10. Фінклер Ю. Прев'ю соціологічного дослідження «Особливості побудови моделі впровадження соціально-комунікаційних інновацій». *Між хутором і світом: культурницька місія Пантелеймона Куліша* : матеріали Міжнародної наукової конференції. Сумський державний університет. Суми, 2019. С. 97–10.

11. Фінклер Ю. Українські реформи та медійні міркування. *Зб. наук. праць НДІ періодики. ЛННБ ім. В. Стефаника*. Львів, 2018. С. 137–145.

12. Шепель Ю. Щодо опису дихотомії «свій – чужий» із позиції структури мовної свідомості. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 32(71). № 2. Ч. 1. 2021. С. 249–255.

13. Lijphart Arend (2010). *Parliamentary Versus Presidential Government*. Oxford University Press. 270 p.

Information about the author:

Finkler Yurii Eduardovych

Doctor of Sciences in Philology, Professor,

Teacher of the journalism cycle committee

Halytsky applied college named after Vyacheslav Chornovil,

15, B. Khmelnytskogo Str., Ternopil, 46001, Ukraine